

**מפשוטו של מקרא לנורמה הלכתית גורפת -
לגלגולו של איסור לא תתגודדו במהלך הדורות.**

שי פינקלשטיין
רב קהילת ניצנים

דברים פרק יד פסוק א
בְּנִים אַתֶּם לְיִקְוֹק אֱלֹהֵיכֶם לֹא תִתְגַּדְּדוּ וְלֹא תִשְׁיִמוּ קִרְחָה בֵּין עֵינֵיכֶם לְמַת

פשוטו של מקרא:

ספרי דברים פרשת ראה פיסקא צו
לא תתגודדו לא תתגודדו כדרך שאחרים מתגודדים שנאמר +מ"א יח כח+ ויתגודדו
כמשפטם.

מלכים א פרק יח פסוק כח
וַיִּקְרָאוּ בְּקוֹל גָּדוֹל וַיִּתְגַּדְּדוּ כְּמִשְׁפָּטָם בְּחִרְבוֹת וּבְרַמְחֵים עַד־שִׁפְךַ־דָּם עֲלֵיהֶם

פרשנות תנאית מורחבת למושג של אחדות ללא השלכות הלכתיות:

ספרי דברים פרשת ראה פיסקא צו
בנים אתם לה' אלהיכם, רבי יהודה אומר אם נוהגים אתם מנהג בנים הרי אתם (יד א)
בנים ואם לאו אי אתם בנים רבי מאיר אומר בין כך ובין כך בנים אתם לה' אלהיכם וכן
'הוא אומר +הושע ב א+ והיה מספר בני ישראל וגו'
לא תתגודדו, לא תעשו אגודות אלא היו כולכם אגודה אחת וכן הוא אומר +עמוס ט ו+
הבונה בשמים מעלותיו ואגודתו על ארץ יסדה

ספרי דברים פרשת וזאת הברכה פיסקא שמו
יחד שבטי ישראל, כשהם עשויים אגודה אחת ולא כשהם עשויים אגודות אגודות, וכן
הוא אומר +עמוס ט ו+ הבונה בשמים מעלותיו ואגודתו על ארץ יסדה

תלמוד בבלי מסכת מנחות דף כז עמוד א
וכן ישראל בהרצאה עד שיהו כולן באגודה אחת, שנאמר: הבונה בשמים מעלותיו
ואגודתו על ארץ יסדה

רש"י מסכת מנחות דף כז עמוד א
בהרצאה - כשהן מתענין אין נענין עד שיהו כולן באגודה אחת צדיקים ורשעים

פסיקתא זוטרתא (לקח טוב) דברים פרשת ראה [המתחיל בדף יז עמוד א] לא תתגודדו. לא כענין (דניאל ד) גדו אילנא אלא מלשון גדוד לא תעשו אגודות אגודות שיהו אלו פוסלין ואלו מכשירין. אלו שומרין מקרא קדש היום אלו למחר אלא היו כלכם אגודה אחת כענין שנאמר (עמוס ט) ואגודתו על ארץ יסדה

הפרשנות בתלמודים-מתקופת התנאים לתקופת האמוראים:

תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת פסחים פרק ד הלכה א מתני' מקום שנהגו לעשות מלאכה בערבי פסחים עד חצות עושין מקום שנהגו שלא לעשות אין עושין ההולך ממקום שעושין למקום שאינן עושין או ממקום שאינן עושין למקום שעושין נותנין עליו חומרי המקום שיצא משם וחומרי המקום שהלך לשם [דף כה עמוד א] ואל ישנה אדם מפני המחלוקת

תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת פסחים פרק ד הלכה א ר"ש בן לקיש שאל לר' יוחנן ואינו אסור משום בל תתגודדו. א"ל בשעה שאלו עושין כב"ש ואלו עושין כב"ה. ב"ש וב"ה אין הלכה כב"ה. א"ל בשעה שאלו עושין כר"מ ואלו עושין כר' יוסה. ר"מ ור' יוסי אין הלכה כר' יוסי. א"ל תרי תניין אינון על דר"מ ותרי תניין אינון על דר' יוסי. א"ל הרי ר"ה וי"ה ביהודה נהגו כר"ע [דף כו עמוד ב] ובגליל נהגו כר' יוחנן בן נורי. אמר רבי שנייה הוא שאם עבר ועשה ביהודה כגליל ובגליל כיהודה יצא. הרי פורים הרי אלו קורין בי"ד ואלו קורין בט"ו. א"ל מי שסידר את המשנה סמכה למקרא משפחה ומשפחה מדינה ומדינה ועיר ועיר

קרבן העדה מסכת פסחים פרק ד הלכה א ואינו אסור משום בל תתגודדו. אמתני' פריך דתנן מקום שנהגו לעשות מלאכה וכו' הא כשאלו מחמירין ואלו נוהגין היתר נראה כשתי תורות וקרי לא תתגודדו לא תעשה אגודות אגודות

א"ל בשעה שאלו עושין כב"ש ואלו כב"ה. הוא דקרינן בי' לא תתגודדו אבל במנהגא שמחמירין על עצמן לא קרינן בי' לא תתגודדו

ופריך בית שמאי ובית הלל אין הלכה כבית הלל. בתמיה וכיון דהלכה כב"ה ל"ל לא תתגודדו

א"ל. ר"י לאו דוקא ב"ש וב"ה אלא בשעה שאלו עושין כר"מ וכו' קרינא ביה לא תתגודדו

ופריך ר"מ ור"י אין הלכה כר"י. בתמיה ואף לזה לא צריך קרא א"ל. תרי תנאי הן על רבי מאיר ותרי תנאים על ר"י ומחליפין דר' מאיר לדר"י ודר"י לדר"מ ומורין מקצתן כרבי מאיר ומקצתן כר"י קרינן בהו לא תתגודדו א"ל הרי. תקיעות של ר"ה ויה"כ של יובל דנהגו ביהודה כר"ע ותוקעין למלכיות [דף כו עמוד ב] ובגליל נהגו כריב"ן שאין תוקעין למלכיות אמאי לא קרינן ביה לא תתגודדו

ה"ג א"ל שנייה היא. שאני התם כיון דהכל מודים דאם עשה בדיעבד כא' משניהם בכל מקום יצא לא מחזי כשתי תורות

ופריך הרי פורים שאלו קורין בי"ד ואלו בט"ו. ואסורין של זה בזה ואמאי איקרי כאן לא תתגודדו

א"ל מי שסידר את המשנה. וקבע במתני' שקורין את המגילה בהרבה זמנים מצא לו סמך מקרא לחלק דכתיב משפחה משפחה וגו' דמשמע משפחות לחד ומדינה לחד ועיר לחד וכל שיש לו סמך מן המקרא לא שייך ביה אגודות כי היכי דלא שייך אגודות במצות הכהנים

תלמוד בבלי מסכת יבמות דף יג עמוד ב-יד עמ' א
תנן התם: מגילה נקראת באחד עשר, ובשנים עשר, ובשלשה עשר, ובארבעה עשר, ובחמשה עשר, לא פחות ולא יותר. אמר ליה ר"ל לר' יוחנן, איקרי כאן: לא תתגודדו, לא תעשו אגודות אגודות. האי לא תתגודדו מיבעי ליה לגופיה, דאמר רחמנא: לא תעשו חבורה על מת! א"כ, לימא קרא לא תגודדו, מאי תתגודדו? שמע מינה להכי הוא דאתא. ואימא: כוליה להכי הוא דאתא! אם כן, לימא קרא לא תגודו, מאי לא תתגודדו? שמע מינה תרתי. א"ל, עד כאן לא שנית: מקום שנהגו לעשות מלאכה בערבי פסחים עד חצות - עושין, מקום שנהגו שלא לעשות - אין עושין? א"ל: אמינא לך אנא איסורא, דאמר רב שמן בר אבא אמר ר' יוחנן: לקיים את ימי הפורים בזמניהם - זמנים הרבה תיקנו להם חכמים ואת אמרת לי מנהגא. והתם לאו איסורא הויא? והתנן: (בלילה) +מסורת הש"ס: [הלילה] + - בית שמאי אוסרין, ובית הלל מתירין! אמר ליה: התם, הרואה אומר מלאכה הוא דלית ליה. והא בית שמאי מתירין הצרות לאחים, ובית הלל אוסרים. מי סברת עשו ב"ש כדבריהם? לא עשו ב"ש כדבריהם. ור' יוחנן אמר: עשו ועשו. ובפלוגתא [דרב ושמואל], דרב אומר: לא עשו ב"ש כדבריהם, ושמואל אמר: עשו ועשו. אימא? אילימא קודם בת קול, מ"ט דמ"ד לא עשו? ואלא לאחר בת קול, מ"ט דמ"ד עשו? אי בעית אימא: קודם בת קול, ואי בעית אימא: לאחר בת קול. אי בעית אימא קודם בת קול, וכגון דב"ה רובא, למ"ד לא עשו, דהא ב"ה רובא; ומ"ד עשו, כי אזלינן בתר רובא - היכא דכי הדדי נינהו, הכא בית שמאי מחדדי טפי. ואי בעית אימא לאחר בת קול, מ"ד לא עשו, דהא נפקא בת קול; ומ"ד עשו, רבי יהושע היא, דאמר: אין משגיחין בבית קול. ומ"ד עשו, קרינן כאן: לא תתגודדו, לא תעשו אגודות אגודות! אמר אביי: כי אמרינן לא תתגודדו - כגון שתי בתי דינים בעיר אחת, הללו מורים כדברי ב"ש והללו מורים כדברי ב"ה, אבל שתי בתי דינים בשתי עירות - לית לן בה
תא שמע: במקומו של רבי אליעזר היו כורתים עצים לעשות פחמים בשבת לעשות ברזל, במקומו של ר' יוסי הגלילי היו אוכלים בשר עוף בחלב; במקומו של רבי אליעזר אין, במקומו של רבי עקיבא לא! דתניא, כלל אמר רבי עקיבא: כל מלאכה שאפשר לעשותה מע"ש - אין דוחה את השבת! והאי מאי תיובתא? מקומות מקומות שאני. ודקארי לה מאי קארי לה? ס"ד אמינא, משום חומרא דשבת כמקום אחד דמי, קמ"ל. ת"ש: דרבי אבהו כי איקלע לאתריה דרבי יהושע בן לוי הוה מטלטל שרגא, וכי איקלע לאתריה דר' יוחנן לא הוה מטלטל שרגא! והאי מאי קושיא? ולא אמרינן מקומות שאני? אכן הכי קאמרינן: ר' אבהו היכי עביד הכא הכי, והיכי עביד הכא הכי? רבי

אבהו כר' יהושע בן לוי סבירא ליה, וכי מקלע לאתריה דרבי יוחנן, לא הוה מטלטל . משום כבודו דרבי יוחנן. והאיכא שמעא! דמודע ליה לשמעא

רש"י מסכת יבמות דף יד עמוד א
היו כורתים עצים בשבת לעשות פחמים - לבו ביום כדי לעשות ברזל איזמל של מילה
דקסבר ר"א מכשירי מצוה דוחין שבת כמצוה עצמה
בשר עוף בחלב - שהיה דורש בחלב אמו מי שיש לו חלב אמו יצא בשר עוף שאין לו
חלב אם והכי אמרי' בפ' כל הבשר
כלל אמר ר"ע - לגבי מילה באיסור שבת
'מאי קארי לה - הא כבר שנו לעיל כי אמרינן לא תתגודדו כו
מטלטל שרגא - נר שהדליקו בו בשבת וכבה דסבר לה רבי יהושע כר"ש דלית ליה
מוקצה ור' יוחנן סבר לה כר' יהודה דאית ליה מוקצה אפי' שלא מחמת איסור
והא איכא שמעא - דרבי אבהו דלא מסיק אדעתיה ומטלטל באתריה דר' יוחנן הואיל
וחזי לר' אבהו בעלמא דמטלטל

רא"ש מסכת יבמות פרק א סימן ט
ט גמ' ומקשינן אהא דתנן ב"ש מתירין את הצרות לאחין וב"ה אוסרין ותו אהא דתנן
מגילה נקראת באחד עשר בשנים עשר בשלשה עשר בארבעה עשר ובחמשה עשר קרי
כאן לא תתגודדו לא תעשו אגודות אגודות [דף יד ע"א] (ד) ואסקה רבא כי אמרי' לא
תתגודדו כגון ב"ד אחד בעיר אחת פלג מורין כב"ש ופלג מורין כב"ה אבל שתי בתי דינין
בעיר אחת לית לן בה וכ"ש שתי בתי דינין בשתי עיירות ובמגילה אף על פי שקורין לבני
העיר בארבעה עשר ומקדימין לבני הכפרים והוי כמו ב"ד אחד בעיר אחת פלג מורים
כב"ש ופלג מורים כבית הלל לא קרינן ביה לא תתגודדו כיון דלא עבדי הכי משום
פלוגתא אלא שהמקום גורם (ה) ואם היה בן מקום זה הולך למקום אחר היה עושה
כמותם הלכך לא מיחזי כב' תורות ואף על פי שריש לקיש הקשה לר' יוחנן במגילה רבי
יוחנן לא חשש להשיבו משום דלא חשיב ליה כשתי תורות מטעמא דפרישית ואמר לו
עד כאן לא שנית מקום שנהגו מההיא היה לך להקשות כי מההיא דמגילה לא קשה
מידי ועי"ל דמגילה הוי כשתי בתי דינין בעיר אחת (ו) שבני הכרכים לא היו קוראים לבני
הכפרים אלא בני הכפרים קורין לעצמם בכרכים דאמר בירושלמי (בפ"ב דמגילה ה"ג)
דבן עיר(ז) אינו מוציא בן כפר דכל שאינו מחויב בדבר אינו מוציא את אחרים ידי חובתן
זומא שלא היו קורין בכפר שלהן לפי שלא מתקבצים יחד אלא בעיירות

הרחבה פרשנית גם למנהגים:

רמב"ם הלכות עבודה זרה פרק יב הלכה יד
ובכלל אזהרה זה שלא יהיו שני בתי דינין בעיר אחת זה נוהג כמנהג זה וזה נוהג
כמנהג אחר, שדבר זה גורם למחלוקות גדולות שנאמר לא תתגודדו לא תעשו אגודות
אגודות.

חידושי ר' נחום מסכת יבמות דף יד עמוד א
רנב) ברמב"ם פי"ב מהל' ע"ז הי"ד כתב וז"ל, ובכלל אזהרה זו שלא יהיו שני בתי דינים
בעיר אחת, זה נוהג כמנהג זה וזה נוהג כמנהג אחר, שד"ז גורם למחלוקות גדולות,
שנאמר לא תתגודדו, לא תעשו אגודות אגודות, עכ"ל. ומבואר דטעמא דלא תתגודדו
אינו כדפרש"י דדמי לב' תורות, אלא דד"ז גורם למחלוקת. וצ"ע דבמגילה דבני הכפרים
קורים ביום הכניסה ובני עיירות בי"ד מאי מחלוקת שייך בזה, דבשלמא היכא דזה נוהג
לאסור וזה להתיר איכא גורם למחלוקת, אבל במגילה מאי גורם למחלוקת איכא, ומהו
שהק' ריש לקיש.

והנראה בדעת הר"מ דס"ל דבזה גופא איפלגו ר"י ור"ל, דר"ל ס"ל דדינא דלא תתגודדו
הוא מטעם ב' תורות ומשו"ה הק' ממגילה, ור"י משני דאין זה הטעם, אלא מטעם
דגורם למחלוקת וממילא ל"ק כלל ממגילה. ובאמת כד מעינינן בגמ' חזינן דר"י לא
משני כלל לקו' ר"ל ממגילה, ורק דהק' לו אמאי לא מקשי ממקום שנהגו ומפלוגתת
ב"ש וב"ה בליל בדיקת חמץ ובצרת ערוה, והיינו דמכל זה חזינן דאין טעם איסורו
משום ב' תורות אלא משום מחלוקת. וטעמא דמחלוקת ל"ש בב' בתי דינים בב' עיירות
לאביי ולרבא גם בעיר אחת, דלטעם דדמי לב' תורות אין לחלק בין ב' מקומות וב' בתי
דינים לבי"ד אחד בעיר אחת, וזהו דהוכיח ר"י מפלוגתייהו דב"ש וב"ה דאיסורא משום
מחלוקת מדשרינן מטעם דהווי ב' עיירות וב' בתי דינים, וא"כ שוב ל"ק כלל ממגילה,
דהתם ל"ש טעמא דמחלוקת.

ובתוס' הק' דמאי משני לקו' ר"ל, הא במגילה הוי בעיר אחת, ותי' דאיירי בב' עיירות
דבני הכפרים היו קורים בעירם, ובתוס' הרא"ש תי' בב' אופנים אחרים. אכן לדעת
הרמב"ם ל"ק כלל, משום דר"י לא קאתי ליישב בהאי טעמא לקו' ר"ל, אלא דע"י דחזינן
דטעמא דלא תתגודדו הוא משום מחלוקת, דמה"ט ליכא בב' בתי דינים לא תתגודדו,
ושוב ל"ק כלל ממגילה. ובזה יש לומר גם בהא דמקשה ר"י ממקום שנהגו ור"ל קאמר
לי' דבמנהג ליכא לא תתגודדו דאזלו בזה לטעמייהו, דר"ל ס"ל דדינא דלא תתגודדו הוא
משום ב' תורות וזה ל"ש במנהג כ"א באיסור, אבל ר"י ס"ל דמטעם גורם מחלוקת הוא
דאסרה רחמנא ושייך איסור זה גם במנהג 106. [ומה דפסק הר"מ כאביי דאסור בב' בתי
דינים בעיר אחת צ"ע, ויעו' בכס"מ ולח"מ].

שו"ת הרמב"ם סימן רסב

זאת העמידה בקדושת היוצר הוא מנהג בורים בלא ספק, וזאת הישיבה, שהנהיג בה
זה החכם, הוא הראוי. אבל עמידת זה החכם, הסומך על מנהג ארצו, היא טעות
גמורה, לפי שאפילו בדברים, אשר תלוי בהם דבר איסור, אמרנו אל ישנה אדם מפני

המחלוקת כל שכן במה שאין תלוי בו איסור בשום פנים [ועבר בזה משום לא תתגודדו
לא תעשו אגודות אגודות

שולחן ערוך אורח חיים הלכות פסח סימן תצג סעיף ג
(ג') * (יד) <א> יש נוהגים להסתפר בראש חדש אייר, (ג) וטעות הוא בידם. הגה: ה מיהו
בהרבה [ח] מקומות נוהגים להסתפר עד ראש חדש אייר, (טו) <ב> ואותן לא יספרו
מל"ג בעומר ואילך, אעפ"י שמותר להסתפר בל"ג בעומר בעצמו. ואותן מקומות
שנוהגין להסתפר מל"ג בעומר ואילך, לא יסתפרו כלל אחר פסח עד ל"ג בעומר. ולא
ינהגו בעיר אחת (טז) ו מקצת מנהג זה ומקצת מנהג זה, משום לא תתגודדו (דברים יד,
א) וכל שכן שאין לנהוג (יז) היתר בשתיהן. (ד"ע)

שו"ת משיב דבר חלק א סימן יז-לאנשי עדת יעליסאוועטגראד יע"א
(הרב נפתלי צבי יהודה ברלין 1817-1893)
בענין תפלות שבני אשכנז מתגוררים בארצות האלו שע"פ רובם מתפללים בנוסח ספרד
ואף שבבתי כנסיות מתפללים קרוב לאשכנז, מ"מ אנו שמתפללים בביהמ"ד של
ספרדים איך להתנהג עם נוסח התפלה, וגם על דבר הקדושות אם מותרים לענות
כמנהג ספרד או שנצרך גם הקדושות לענות כמנהג אשכנז
... ולהך דינא שנשאלנו הדין כך הוא לפענ"ד, דבתפלה בלחש אסור לשנות מהנוסח
שנהגו מכבר ולכו"ע לית כאן משום ל"ת להרמב"ם משום שאין כאן מחלוקת ולהרא"ש
משום דאינו אלא מנהג וכ"ע ס"ל שיוצאים בשני הנוסחאות ולא כמש"כ בספר פאת
השלחן (סי' ג) דיחידים המתפללים בביהכ"נ של הספרדים מחוייבים לנהוג כמותם
משום ל"ת רק כמ"ש בהגמ"י (הל' תפלה אות ה') בשם הירושלמי והוא בפ"ג דעירובין
אף על גב ששלחנו לכם סדרי מעמדות אל תשנו ממנהג אבותיכם ומפרשי דקאי
בתפלה של מועדות ע"ש, אבל בקדושות שבקול רם וכדומה ודאי אסור לשנות ממנהג
שהוא שם מפני המחלוקת ולהרמב"ם יש בזה משום ל"ת. והמקום יאיר עינינו ויברכנו
בשלום:

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ב סימן כג
בשינוי נוסחאות בין המתפלל להצבור מוצאי יום טוב האחרון של חג תשכ"ג. מע"כ
הנה בדבר אחד שמתפלל בביהכ"נ שהצבור מתפללים בנוסח אחר מכפי שהוא מתפלל
הנכון לע"ד שבדברים שצריך דוקא בצבור כמו קדושה מוכרח לומר הנוסח של הצבור,
ואף כשיאמר בלחש אינו יכול לומר נוסח אחר, דהא כל האמירה עשה הצבור שהוא
בעצמו לא היה יכול לומר כלל דאין אומרים קדושה ביחיד. ואף שהעיקר מה שהצבור
צריכים לומר בקדושה הוא רק קדוש וברוך וימלוך, ושינוי הנוסחאות נקדש או נקדישך
וכדומה הוא רק חיוב להש"צ, מ"מ למנהגנו שאומרים הצבור גם זה כהכתבים שהביא
המג"א בסימן קכ"א סק"ב ורעק"א שם הוי גם זה מהקדושה. ומפורש זה במג"א שם
סק"א שכתב ואינו נקרא קדושה אלא נעריצך, שלכן אסר המחבר להצבור לומר זה כיון

שלא נתקן לאמירת הצבור אלא שהש"צ יהיה שלוחם לומר זה נחשב אמירתם כאמירת יחיד, עיין במחה"ש שכן צריך לבאר דבריו. ומה שאנו אומרים כהכתבים אולי סובר שנתקן גם זה להצבור לומר ואין הש"צ שלוחם לזה כמו לאמירת קדוש וברוך וימלוך, ואולי הוא מטעם הט"ז דהאמירה עם החזן לא מיקרי יחיד וג"ז נחשב אמירה עם החזן אף שאומרים תחלה. עכ"פ כיון שכל האמירה היא מצד הצבור, וגם שאמירתו נחשב כאומר עם החזן לא שייך שיאמר בלשון אחר מכפי שאומר החזן תחלה והתפלה בלחש יכול לומר כנוסח שרגיל בו כיון שהוא בלחש ולא שייך בזה איסור השינוי מפני המחלוקת שתנן בפסחים דף נ', ואף שאומרים בשתי נוסחאות נחשב זה תפלה בצבור כיון שמתפללים ביחד ופסד"ז וברכות ק"ש שרשאי לאומרם גם בקול רם הנשמע לאחרים הסמוכים אצלו, יש להסתפק אם רשאי לאומרם בנוסח שרגיל בלחש שלא כהצבור דיש לומר דהרי הוי זה כבצנעא שליכא איסור דהא אכל רבב"ח חלב דאייתרא אף שהיה אסור בפרהסיא עיין ברא"ש שם /פסחים/ דף נ"א, ויש לומר שאסור אף בלחש משום שמא ישכח מלומר בלחש כיון שדברים אלו רגילין לומר בקול הנשמע, ודמי קצת למלאכה שהבא ממקום שעושים למקום שאין עושים אסור בישוב אפילו בצנעא שכתבו התוס' /פסחים/ בריש דף נ"ב דלא אפשר למלאכה בצנעא כמו שאר דברים, וכוונתם דאף מלאכות שלא נשמע ככתיבה וכדומה מ"מ מטרדת המלאכה ישכח מליזהר שלא לעשות כשיראו בנ"א. ומסתבר שיש להקל כשיאמר בלחש כיון דגם במלאכה איכא לשון בר"ן שם שמתיר במלאכה שאפשר לעשותה בצנעא, ולכן אם קשה לפניו לומר שלא כהרגלו יאמר בלחש כהרגלו, אבל אם לא קשה לפניו יאמר כנוסח הצבור. ידו, משה פיינשטיין

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ה סימן לו
ה. אם יש קפידא מלהתפלל בציבור שנוהגין שם שכל אחד מתפלל בנוסח אחר ובהא דהיו לפניך שני מקומות לילך להתפלל. לאחד הוא הרבה בתי כנסיות בבניין גדול אשר שם לא קבוע נוסח תפילה, אלא מי שעובר לפני התיבה מתפלל כהנוסח שהוא רגיל וכל המתפללין נוהגין כרצונם כל אחד כהרגלו. ושני הוא ביהכ"נ קבוע אשר מתפללין שם בנוסח חסידי פולין ואונגארן, אבל כולן שווין. הנה פשוט לע"ד שחילוקים הקטנים שאיכא בין הנוסחאות, לא נחשבין לדינא כלום, ויכולין להתפלל בציבור אחד ואין בזה לא תתגודדו, שידוע לכל שאין חילוק לדינא בהם. ובפרט שכל דבר הרי כל אחד אינו משמיע קולו כל כך שידעו איך הוא מתפלל, ותפילת שמ"ע הרי אומרין בלחש. ולשון הקדושה שזה אומר נקדש וזה נקדישך, כיוון שבעצם אין צורך להקהל לומר זה כלל, כדאיתא בריש סימן קכ"ה, ודאי אין בזה משום לא תתגודדו ולא משום חשש מחלוקת, אף שודאי טוב לומר בלשון שהש"צ יאמר, ולכן ליכא חילוק לע"ד בזה (ועי' מש"כ באגרות או"ח ח"ב סי' כ"ד ד"ה ומה שהתפללין, וסי' ק"ד, דבמקום שיש שם נוסח קבוע, צריך לומר בנוסח שהקהל מתפללין כל מה שאומרים בקול רם)

שו"ת יחווה דעת חלק ד סימן לו

שאלה: מתלמידי ישיבת חברון בעה"ק ירושלים ת"ו, מבני עדות המזרח: האם מותר לנו להסתפר ולהתגלח בימי בין המצרים, כסברת מרן השלחן ערוך /או"ח/ (סימן תקנ"א), שלא אסר להסתפר אלא בשבוע שחל בו תשעה באב, וכדין התלמוד. או מכיון שאנו לומדים בישיבה שרוב תלמידיה הם מעדות אשכנז, עלינו לנהוג בזה כדעת הרמ"א שכתב שמנהגם שלא להסתפר החל מיום י"ז בתמוז... ויש לצרף נימוק נוסף מה שכתב הגאון רבי שמעון גרינפלד בשו"ת מהרש"ג חלק ב' (סימן י"ב), שאיסור לא תתגודדו אינו נוהג אלא במי שמורה הלכה לאחרים לנהוג כסברתו, ומורה אחד פוסק לאסור ומורה אחד פוסק להתיר, אבל אנשים שעושים לעצמם כמנהגם, ואינם מורים לאחרים, לא נאמר בזה איסור לא תתגודדו כלל. ע"כ. וכיוצא בזה כתב בשו"ת חיי אריה (סוף סימן ט'). ע"ש. ואף על פי שמדברי הרמ"א בהגה /או"ח/ (סימן תצ"ג) הנ"ל, לא נראה כן, מכל מקום מצינו תנא דמסייע לחילוק הנ"ל הוא רבינו ירוחם בשם הרמ"ה, שהביאו מרן בבדק הבית (יורה דעה סימן רמ"ב), וזו לשונו: ודוקא כשמורים הלכה מקצתם להיתר ומקצתם לאיסור, אבל אם אינם מורים הלכה לאחרים, מותר לנהוג אלו כדעת האוסרים ואלו כדעת המתירים, ואפילו אלו בפני אלו. ועיין בשו"ת המבי"ט חלק א' (סימן כ"א). [שוב ראיתי להמהרש"ם בדעת תורה (אורח חיים סימן תצ"ג עמוד רט"ו, בד"ה וע"ש), שהביא חילוק זה בשם המהרשד"ם (חלק יורה דעה סימן קנ"ג). ע"ש]

מגן אברהם סימן סח

האר"י ז"ל לא היה אומר פיוטים ופזמונים אלא מה שסדרו הראשונים כגון הקלירי שנתקנו ע"ד האמת, אמנם המנהגים שנהגו בשרשי התפלה אין לשנות ממנהג מקומו כי י"ב שערים בשמים נגד י"ב שבטים וכל שבט יש לו שער ומנהג לבד מה שנזכר בגמרא שוה לכל (הכוונות) וז"ל הגמרא ירושלמי אף על פי ששלחנו לכם סדר התפלות אל תשנו ממנהג אבותיכם עכ"ל וכ"כ בס"ח סי' רנ"ו וכתב שגם הפסוקים שאומרים על הפיוטים צריך לנגן כמו שמנגנים הקרוב"ץ. ובש"ל האריך בשם גאוניו שמצוה לומר פיוטים וכשפייט ר"א וחיות אשר הנה וכו' ליהטה אש סביבותיו עכ"ל

הרב יעקב אריאל, תחומין ט', עמ' 200-201

לעניות דעתי עמדת ההלכה שונה:אחדות הקהילה נחשבת בעיניה ערך עליון יותר... משמירת מסורת המנהגים השונים. אחדות זו אין פירושה בהכרח אחדות של טשטוש המסורות המפוארות והמקודשות. בכלל ישראל ימשך הגיוון הססגוני של כל העדות, וכן בקרב כל משפחה ומשפחה בביתה פנימה. אולם בקהילה המקומית - עמדת ההלכה היא שהאחדות חשובה יותר, לפחות בחיי הפרהסיא של הקהילה, כגון - בית הכנסת המשותף לכל חברי הקהילה. דברי המג"א הידועים בשם האריז"ל, שיש בשמים י"ב שערים כנגד י"ב שבטים, וכל אחד יש לו שער ומנהג משלו, אינם פשוטים כלל ועיקר. הרי ידוע לנו שאנשי כנה"ג הם שתיקנו את נוסח התפילה. האם הם תיקנו

שנים עשר נוסחאות תפילה? והרי בבית שני היו השבטים מעורבבים, ואיך היה אפשר לעמוד בכך? וכן מצינו לחז"ל שלא ראו בעין יפה את ההתגודדות השבטית בישראל, ואמרו שט"ו באב נקבע ליום שמחה, בין היתר משום שבו הותרו שבטים לבוא זה בזה